

בחולין, שאינו מטמא את החולין, (16) ובכל זאת פוסל הוא בתרומה ע"י נגיעתו בה. (17)

כבר שני, שפסול בחולין, (18) אינו דין שיעשה את כל הנוגע בו לשלישי לטומאה בתרומה, ויפסלנו. (19)

ומקשינן: איכא למיפרך על הקל וחומר: מה לטבול יום, דין הוא שיפסול את התרומה שכן בהיותו טמא הוא היה אב הטומאה, כגון שהיה טמא מת או זב או מצורע, מה שאין כן שני לטומאה, מעולם לא היה אב הטומאה?

ומשינינן: תיתי, נלמד הקל וחומר מטבול כט-ב יום דשרין, אדם או כלי שנגעו בשרץ, וטבלו, שגם בטומאתם הם היו רק ראשון לטומאה.

ועדיין יש לפרוך הקל וחומר: מה לטבול יום דשרין, שכן יש במינו אב הטומאה, שהאדם

לכן צריכא דרב גידל אמר רב ללמדנו, שדי אם הנטמא בלבד יש בו דעת לישאל ואין צורך שיהא גם במטמא דעת לישאל. (15)

שנינו במשנה: בו ביום דרש רבי עקיבא "ובל כלי חרש", מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי שהיית אומר עתיד דור אחר לטהר ככר שלישי שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא.

והוינן בה: ומאחר דאין לו מקרא מן התורה למה הוא טמא? כי משמע שהדור האחר עתיד לטהרו, אבל רבן יוחנן בן זכאי עצמו סבור שהשלישי טמא בתרומה.

ומשינינן: אמר רב יהודה אמר רב: אמנם מן התורה אין לו טומאה, אבל מדין קל וחומר יש לו טומאה.

ומה טבול יום, אדם או כלים טמאים שטבלו ועדיין לא שקעה החמה עליהם, שמותר

כאן לתרומה שצריך הערב שמש, כאן לקדשים שצריך הבאת קרבנות.

וכתב רש"י שטבול יום לא רק שאסור לאכול תרומה אלא אף פוסלה במגעו שהרי גם בכלים כתיב הערב שמש "במים יובא וטמא עד הערב" ולא שייך בכלים רק נגיעה.

18. דכתיב בשרץ שנפל לתנור "כל אשר בתוכו יטמא", ומשמע בין חולין ובין תרומה ובין קדשים. והשרץ אב הטומאה, והתנור ראשון, ומה שבתוכו שני. רש"י.

19. קשה, מה החומר בשני ביחס לטבול יום? והרי טבול יום דמותר בחולין היינו שמותר לו לאכול וליגע בחולין ואינו פוסלם, והרי השני גם אינו פוסלם אלא שהוא עצמו פסול בחולין. וכן יש להקשות על הקל וחומר דבסמוך לגבי רביעי

15. וה"ה להיפוך כשיש דעת מגיע ולא נוגע, דלא מטהרינן אלא דומיא דקרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא שהשרץ מונח אצל הבשר ספק נגע או לא שאין לא דעת נוגע ולא דעת מגיע אבל ביש דעת אחד מהם מטמאין מספק שכיון שמצינו שדי בדעת נוגע ה"ה בדעת מגיע לבד. תוספות הרא"ש.

16. היינו אף לאוכלי חוליהן בטהרה. מאירי.

17. במסכת יבמות עד ב, נדרש מדכתיב תלתא קראי: א. "ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים" משמע דדי בטבילה. ב. "ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים" משמע שצריך הערב שמש. ג. וכפר עליה הכהן וטהרה" משמע שצריך הבאת קרבנות. והעמידו שם — כאן למעשר שני [וכ"ש חולין] שדי בטבילה,

טמא נטמאים], מה שאין כן ככר שני, שאינו מטמא אלא בנגיעה?

ומשנינן: **טבול יום** בשאר כלים, שאינו מטמאים מאוירם, **יוכיה** שפוסל את התרומה, והוא הדין לככר שני.

וחוזר הדין. לא ראי זה בראי זה, ולא ראי זה בראי זה.

כלומר מאחר והחומרא הנוהגת בטבול יום אינה נוהגת בכלי חרש, והחומרא הנוהגת בכלי חרש אינה נוהגת בטבול יום, הרי שאין לתלות את סיבת פסול התרומה באחד משתי החומרות הללו.

הצד השוה שבהן, שמותרין בחולין (22) [רש"י גורס **שמטמאין**. טבול יום נקרא

והכלים יש באפשרותם להיעשות אב הטומאה, כגון אם היו נוגעים במת. מה שאין כן מאכל, שלעולם אינו נעשה אב הטומאה אף אם נגע במת? (20)

ומשנינן: **כלי חרש יוכיה**, שגם הוא אינו נעשה אב הטומאה לעולם, ובכל זאת הוא פוסל את התרומה כאשר הוא ראשון לטומאה [טבול יום לא שייך בכלי חרש שאין לו טהרה במקוה אלא שבירה], ומכאן שאין הדבר תלוי באפשרות היותו אב הטומאה, ואם כן דין הוא, שגם ככר שני יפסול את התרומה. (21)

ופרכינן: **מה לכלי חרש, שכן מטמא מאוירו**, אפילו לא נגעה הטומאה בכלי עצמו אלא היתה תלויה באויר בתוך הכלי נטמא הכלי [וכן טהרות שהיו תלויין באויר כלי חרש

בקודש ממחוסר כפורים.

וי"ל עפ"י מש"כ רש"י בחגיגה כ. ד"ה הפוסלה, ששלישי לטומאה, אעפ"י שאינו פוסל את התרומה, אם היה דבוק לתרומה הרי הוא פוסלה. והרי אדם האוכל הוא דבוק למאכל, ואילו היה טבול יום בדרגת שני, היה אסור לו לאכול מעשר שני, כי בכך הוי המעשר שני עצמו כשני לטומאה, ובהכרח שהוא קל מככר שני. מרומי שדה.

20. שכן לא יתכן באוכל שיהא אב הטומאה אלא ע"י נגיעתו במת, ובפרשת טומאת מת כתיב "ורחץ במים", ומשמע דוקא מי שיש לו טהרה במקוה הוא נעשה אב הטומאה בנגיעתו במת, מה שאין כן אוכל, שאין לו טהרה במקוה. וזה הטעם גם בכלי חרש בסמוך, שאינו נעשה אב הטומאה, לפי שאין לו טהרה אלא בשבירה, ולכן גם אינו מטמא בטומאת מדרס, שגם שם צריך שיהא לו טהרה במקוה, כמבואר בשבת פד

א. רש"י.

21. כתב המהרש"א, שלעיל, דיליף מטבול יום, ליכא למימר כלי חרש יוכיה, משום דאיכא למיפרך, מה לכלי חרש שהוא ראשון לטומאה, ואי אפשר לומר טבול יום יוכיה, דהא טבול יום הוא אב הטומאה [קודם שטבל], אבל כאן דילפינן מטבול יום דשרץ, ליכא למיפרך מה לכלי חרש שהוא ראשון, דטבול יום דשרץ יוכיה.

22. רש"י דוחה גירסא זו, שהרי לא מצינו כלי חרש שמותר בחולין ופוסל בתרומה [טבול יום לא שייך בכלי חרש]. וכתב, שבדוחק גדול יש לפרש בכלי חרש המוקף צמיד פתיל שנמצא באהל המת, שמציל על החולין ואינו מציל על התרומה שבתוכו. ורש"י הקשה על זה כמה קושיות.

שלישי לטומאה, שהוא פסול בתרומה, כמו שאמרנו לעיל מקל וחומר, אינו דין הוא שיעשה רביעי בקודש, ויפסלנו.

אלא שהיה מקום לומר בזה "דיו לבא מן הדין להיות כנידון", וכיון שמשלישי בתרומה הוא למד, לא יהא הקודש חמור ממנה, ולא ינהוג בו אלא שלישי בלבד כמו בתרומה.

אך אין לומר כאן "דיו", משום שאם נאמר כן, יתבטל הקל וחומר לגמרי, שהרי לפסול את השלישי בקודש אין צריך ללמוד קל וחומר ממחוסר כפורים, שהרי מאתו קל וחומר שלמדנו שלישי בתרומה אפשר גם ללמוד לגבי קודש.

ולא זו בלבד, אלא ולמדנו שלישי לקודש מן התורה, שהדבר אפילו מפורש בתורה כדלקמן, וכל היכא דמיפריך קל וחומר לא אמרינן "דיו", ואנו למדין ממנו אפילו יותר מן הנידון.

אם כן, בהכרח שהרביעי בקודש פסול מקל וחומר.

והא דאמרן שלישי לקודש מן התורה, מנלן?

"טמא" שנאמר "ובא השמש וטהר", משמע שעד אז הוא טמא, ובכלי חרש כתיב "תנור וכירים יותץ טמאים הם לכם", ופוסלין בתרומה.

כל שכן בכר שני, שחמור מטבול יום, שפסול אף בחולין, דפוסל בתרומה.

ואילו דור אחר, שמטהר את השלישי בתרומה, פריך: מה להצד השהו שבהן, שכן יש בהן צד חמור, לכל אחד מהם יש חומרא מסוימת, טבול יום יש במינו אב הטומאה, וכלי חרש מטמא מאוירו, מה שאין כן בכר שני, שאין בו שום צד חומרא.⁽²³⁾

ואילו רבן יוחנן בן זכאי: צד חמור לא פריך! הוא סובר שאין זו פירכא הואיל ואין ביניהם חומרא משותפת, ולכן הוא לומד מהצד השהו שכר שני פוסל בתרומה.

תניא: אמר רבי יוסי: מניין לרביעי בקודש שפסול? ודין קל וחומר הוא.

מה מחוסר כפורים, טמא שטבל וכבר העריב שמשו, אלא שעדיין לא הביא קרבנותיו, כגון זב וזבה, יולדת ומצורע, שמותר בתרומה, ואף על פי כן הוא פסול בקודש, פוסל את הקדשים במגעו.

23. הקשו תוספות, א"כ ביטלת כל תורת הצד השהו שבכל מקום, שתמיד יש או צד חמור או צד קל בשניהם. ותירצו, שהצד החמור שבכאן הוא משונה, שכלי חרש מטמא מאוירו, וטבול יום משונה שנעשה אב הטומאה במגע, שלא היה נראה שיהא שום דבר אב הטומאה אלא אם כן טומאה יוצאת מגופו.

ועו"ל, דהצד חמור הוא שיש במינו אב הטומאה, שאף שכלי חרש אינו נעשה אב

וכתב עוד, דלגירסתו אין להקשות מה ההוכחה מכלי חרש, שהרי אינו דומה לטבול יום שאעפ"י שטהור לחולין פוסל בתרומה ובכלי חרש אינו כן, משום שעיקר ההוכחה רק לסתור הקושיא שסיבת הפסול דתרומה מפני שהוא אב הטומאה, ועל זה השיב לו דכלי חרש יוכיח שאין זו הסיבה, שהרי גם הוא אינו אב הטומאה, ואין צריך שיהא אפשר לעשות קל וחומר גם ממנו. וכך הוא דרך כל ה"יוכיח" שבש"ס.

והרי זו הוכחה לפרוך הקל וחומר.

דבר שנטמא בדרגת טומאה כזו שגם מטמא אחרים נקרא "טמא". ואם דרגת הטומאה היא רק שהוא עצמו נטמא אבל אינו מטמא אחרים, נקרא "פסול".

דתניא, חכמים סוברים באוכל הבא מחמת טבול יום, שאינו פוסל את הקודש:

אבא שאול אומר: **טבול יום** נחשב תחילה ראשון לגבי קודש, שרבנן החמירו ועשו "מעלה" בקדשים שהטבול יום יהיה לגביו בדרגת ראשון לטומאה [למרות שלגבי חולין ותרומה הוא רק בדרגת שני]:

לטמא שנים, שאם נגע בקודש, עושה אותו שני, ואותו קודש שנוגע בקודש אחר עושהו שלישי, ושני אלה הם בדרגת "טמאים", שבכוחם לטמא את האחרים.

ולפסול אחד, והשלישי שנוגע בקודש, עושהו רביעי, ורק הוא עצמו נפסל, אבל אין בכחו לפסול אחרים במגעו.

רבי מאיר אומר: טבול יום אינו אלא בדרגת שני, ואפילו לגבי קודש, ומטמא אחד, את הקודש שנגע בו, ונעשה שלישי. **ופוסל אחד**, אותו שלישי, אם יגע בקודש אחר יפסלנו ויעשהו רביעי.

וחכמים אומרים: טבול יום אינו בדרגת שני גמור, אלא יש לו רק כח לפסול בין תרומה ובין קודש, לפיכך:

דכתיב בבשר שלמים **"והבשר אשר יגע בכל טמא, לא יאכל"**. ומדכתיב "בכל טמא", **מי לא עסקינן** נמי בבשר קודש **דנגע בשני** לטומאה ונעשה שלישי?

והרי אף השני נקרא "טמא", שנאמר בכלי שנטמא בשרץ "כל אשר בתוכו יטמא", והכלי הוא ראשון ומה שבתוכו נעשה שני לטומאה, והוא נקרא "טמא".

ואמר רחמנא "לא יאכל!" הרי להדיא שבשר קודש שהוא שלישי נפסל מאכילה.

ורביעי בקודש פסול **מקל וחומר, כדאמרן** לעיל.

אמר רבי יוחנן: **טעם בריבי**, טעמו של רבי יוסי, שהוא חכם וגדול הדור, **איני יודע מה הוא!**

שהרי קל וחומר זה שהוא לומד ממנו לפסול רביעי בקודש, **תשובתו פרכתו בצדו!**

כי **אוכל הבא מחמת טבול יום**, שנגע בו טבול יום, **יוכיח, שפסול בתרומה** אם האוכל הזה הוא תרומה הוא נפסל, ובכל זאת הוא **אינו עושה רביעי בקודש**, אינו פוסל את הקודש, כדלקמן.

ואילו לפי הקל וחומר של רבי יוסי, היינו צריכים לומר שיפסול את הקודש:

כי מה מחוסר כפורים, שמותר בתרומה, פוסל בקודש, אוכל הבא מחמת טבול יום, שפסול בתרומה, אינו דין שיפסול בקודש.

ועו"ל דטבול יום וכלי חרש באין מכה אב הטומאה שנגעו באב הטומאה, מה שאין כן שני שלא נגע אלא בראשון. כתובות לב א, ד"ה שכן.

הטומאה, מכל מקום יש שום כלי שהוא אב הטומאה. אבל אין שום אוכל נעשה אב הטומאה.

ומתרצינן: אי פלקא דעתך שרבי יוסי כאבא שאול סבירא ליה, אם כן לייתיה, יביא וילמד לרביעי בקודש שהוא פסול בקל וחומר מאוכל שבא מחמת טבול יום.

ומה אוכל הבא מחמת טבול יום, דטבול יום גופיה מותר בחולין, שאינו פוסל את החולין, ובכל זאת אמרת שהאוכל הבא מכחו עושה רביעי בקודש, מקל וחומר ממחוסר כפורים.

אוכל שהוא שלישי לטומאה הבא מכח שני, א-2 דשני גופיה אסור בחולין, אינו דין שעושה רביעי בקודש. (24)

והעדיפות של קל וחומר זה היא בכך שאז היה משמיענו רבי יוסי חידוש נוסף, שהוא סובר כאבא שאול, שאוכל הבא מחמת טבול יום עושה רביעי בקודש. (25)

אלא ודאי, לא סבר רבי יוסי כאבא שאול, אלא כחכמים, שאוכל הבא מחמת טבול יום, הוא לבדו פסול, ואינו פוסל אחרים.

וכי תימא, שמא תאמר, שלכך לא למד רבי יוסי קל וחומר מאוכל הבא מחמת טבול יום, משום דאיכא למיפרך: מה לטבול יום,

כשם שהוא פוסל אוכלי תרומה ומשקי תרומה, שיאסרו הם עצמם באכילה ואין בכוחם לטמא אחרים.

כך הוא פוסל אוכלי קודש ומשקי קודש להיאסר באכילה בלבד, ולא לטמא אחרים.

הרי שדעת חכמים שאוכל הבא מחמת טבול יום אינו פוסל קודש אחר.

מתקף לה רב פפא: ממאי דרבי יוסי כרבנן סבירא ליה, ויקשה עליו קושית רבי יוחנן מאוכל הבא מחמת טבול יום?

דילמא, כאבא שאול סבירא ליה, דאמר לטמא שנים ולפסול אחד!

ואין שום פירכא על הקל וחומר שלו, כי גם אוכל הבא מחמת טבול יום אכן פוסל קודש במגעו מקל וחומר של רבי יוסי ממחוסר כפורים [זה מדין תורה, ולדעת אבא שאול הוסיפו חכמים מעלה בקודש, שהאוכל הבא מחמת טבול יום, אם הוא קודש, הרי הוא גם מטמא קודש אחר ולא רק פוסל. והוא הדין אם היה סבור כרבי מאיר, גם לא היתה פירכא, שהרי על כל פנים עושה רביעי, אלא שרב פפא מקשה יותר, שאפילו כאבא שאול יכול לסבור. רש"י]

גם לאוכל הבא מחמת טבול יום, ואם כן, עדיף ללמוד ממחוסר כפורים, שהרי אוכל הבא מחמת טבול יום עצמו למדנו ממחוסר כפורים.

ותירצו, שהעדיפות בקל וחומר זה, דשלישי הבא מחמת שני חומרתו מחמת השני שאסור בחולין, וזה ידענו בלא קל וחומר. מה שאין כן בקל וחומר דרבי יוסי, שהשלישי פסול בתרומה ידענו רק מכח קל וחומר מטבול יום, והוי קל

24. אפשר ללמוד גם חמישי בקודש בקל וחומר זה, דהא לאבא שאול טבול יום הוא ראשון, ואוכל הבא מחמתו עושה עוד שנים בקודש, אלא שדין זה הוא רק מדרבנן, ורבי יוסי מיירי בדאורייתא. רש"י.

25. כ"כ רש"י. והקשו תוספות, דגם כשלומד הקל וחומר ממחוסר כפורים ידענו שסובר כאבא שאול, שהרי מקל וחומר זה גופא אפשר ללמוד